

El llenguatge Dins un rai nasquí

14/VII/1978

Per expressar una acció passada, acabada i no repetida recorrem usualment, en la llengua moderna, al temps verbal anomenat pretèrit perifràstic, és a dir, a la perifrasi que resulta de fer precedir l'infinitiu de les formes fixes vaig (o vareig, vas (o vares, va, vam (o vàrem, vau (o vàreu i van (o varen: Hi vaig pensar, Em va telefonar, Es van divertir, etc. Però també és força habitual, en la llengua escrita, l'ús de les formes del temps equivalent, l'anomenat pretèrit perfet (perfet vol dir «fet del tot»): Hi anares, Vingué aviat, Ens diguérem adéu, etc. Hom recomana, però, d'abstenir-se'n en els diàlegs de les obres narratives, dels quals, sens dubte, perjudiquen la versemblança.

Aquest ús de les formes del pretèrit perfet en lloc de les del pretèrit perifràstic coneix la reducció de la primera persona del singular, car ens resulta encara molt més arcaica que les altres. La trobem, és cert, en molts autors de la Renaixença, com Verdguer mateix. Només cal citar alguns versos de la seva famosa i emotiva «Cançó del raier»: ...dins un rai nasquí, ...lo passí fent de cuer, ...lo llenci del rai estant. Però en els autors actuals aquest ús és rar, gairebé nul. Només en recordem ara, i si la memòria no ens traeix, alguns casos en textos narratius de Joan Oliver i del nostre director, Jordi Maluquer, en els quals és fàcilment endevina-ble la intenció irònica i contrastant de l'arcaisme deliberat.

Més ens sorpren de trobar encara, de tant en tant, en simples textos expositius o periodístics, sense cap intenció especial, l'ús d'aquestes formes arcaiques. Desig d'evitar la repetició de vaig o vareig? Irresistible atracció de l'arcaisme? Idees poc clares? Si tant s'hi entesten, bé cal reconèixer que hi tenen dret. Però aleshores, això sí, cal no confondre, com algú fa, la primera persona amb la tercera, que només coincideixen en els verbs regulars del tercer grup: sorti, llegí. Amb comptadíssimes excepcions, aquestes formes de primera persona acaben sempre en -i: aní, diguí, estimí, passí, vinguí, telefoni..., i no anà, digué, estimà, etc., que són de tercera persona. Són formes molt detonants, efectivament. No és pas sense causa que n'hem usualment prescindit.

Albert Jané